

ku.remissvar@regeringskansliet.se

Med kopia till: ku.csm@regeringskansliet.se

Yttrande över Institutet för språk och folkminnets förslag till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken

Ku2020/01900

Skolinspektionen lämnar här sina synpunkter. Yttrandet är begränsat till de förslag i handlingsprogrammet som främst berör myndighetens verksamhetsområde och som inte tidigare har remitterats till myndigheten.¹

Sammanfattning

Skolinspektionen är väl medveten om flera rådande utmaningar för de nationella minoritetsspråken. Utbildningsområdet har stor betydelse för de nationella minoritetsspråkens fortlevnad och utveckling. Det är därför av stor vikt att det finns goda möjligheter för elever som tillhör nationella minoriteter att få undervisning i nationella minoritetsspråk. Skolinspektionen kan dock konstatera att trots flera olika reformer finns stora utmaningar. Det saknas flera grundläggande förutsättningar för att bedriva undervisning av god kvalitet i nationella minoritetsspråk. Dessa handlar främst om stor brist på behöriga lärare och tillgång till läromedel i nationella minoritetsspråk samt bristande kompetens hos skolhuvudmän om rättigheter för elever med nationell minoritetstillhörighet.

Skolinspektionens yttrande:

- Skolinspektionen **avstyrker** förslagen om att myndigheten ska få återkommande uppdrag att genomföra uppföljningar och granskningar.

Av myndighetens instruktion (SFS 2011:556) framgår att tillsyn och granskning ska genomföras med utgångspunkt i en behovsanalys. Detta är, enligt Skolinspektionens uppfattning, ett ändamålsenligt sätt att styra en inspektionsmyndighet. Det är

¹ Förslag i SOU 2017:60 respektive SOU 2017:91

viktigt att Skolinspektionen har utrymme att själv prioritera vilka områden myndigheten ska fokusera på. Vidare framgår av Skolinspektionens regleringsbrev att myndigheten ska vidta åtgärder för att främja frågor som rör de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.² Skolinspektionen ska följa upp, analysera och redovisa sina insatser inom detta.³ De invändningar myndigheten har mot betänkandets förslag härrör sig från att Skolinspektionen är en inspektionsmyndighet.

- Skolinspektionen tillstyrker förslaget om att möjligheterna att genom kommunöverskridande samarbete anordna modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning i grundskolan via fjärrundervisning undersöks av lämplig myndighet.
- Skolinspektionen tillstyrker förslaget att i avvaktan på att nationellt minoritetsspråk får status som eget ämne, tas en lösning fram för att reglera modersmålsundervisningen i nationella minoritetsspråk, där ett lägsta antal timmar fastställs.

Skolinspektionens ställningstaganden

Handlingsplanen innehåller flera förslag om granskningar som Skolinspektionen ska genomföra. Granskningarna ska inledas 2022 och vara cykliskt återkommande. Skolinspektionen avstyrker samtliga förslag.

1.1 Ökad kunskap i samhället och den offentliga sektorn

Förslag: Skolinspektionen får i uppdrag att regelbundet följa upp om och hur målen i de aktuella kursplaner som rör de nationella minoriteterna och minoritetsspråken implementeras i skolan.

3.2 Förskolan

Förslag: Skolinspektionen får i uppdrag att genomföra en granskning av hur kommuner, andra skolhuvudmän och förskolor tolkar och implementerar skollagens och förskolans läroplan när det gäller barns rätt att utveckla sitt nationella minoritetsspråk i förskolan.

Förslag: Skolinspektionen får i uppdrag att framöver regelbundet granska hur förskolor arbetar utifrån skollagens och förskolans läroplan om de nationella minoritetsspråken i förskolan.

3.4 Grundskola

² Detta sker utifrån lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt minoritetspolitikens mål och tre delområden.

³ Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens skolinspektion

Förslag: Skolinspektionen ges i uppdrag att återkommande granska om kommuners och skolhuvudmäns informationsplikt gällande modersmålsundervisningen för nationella minoriteter uppfylls, samt om modersmålsundervisningen ges i den utsträckning som kan förväntas.

Skolinspektionens kommentar

Som framgår ovan avstyrker Skolinspektionen samtliga nämnda förslag om uppföljningar och granskningar som föreslås genomföras av Skolinspektionen. Om Skolinspektionen ändå ges i uppdrag att genomföra dessa kommer de inte att täckas inom ramen för myndighetens förvaltningsanslag.

Skälen till Skolinspektionens ställningstagande är följande:

Skolinspektionen anser att det är viktigt att olika granskningar görs inom området nationella minoriteter. Skolinspektionen har dock inom ramen för myndighetens instruktion redan möjlighet att genomföra sådana granskningar som utredningen åsyftar. Av Skolinspektionens instruktion (SFS 2011:556) framgår att myndighetens tillsyn och granskning ska genomföras med utgångspunkt i en behovsanalys. Detta är, enligt Skolinspektionens uppfattning, ett ändamålsenligt sätt att styra en inspektionsmyndighet. Det är viktigt att Skolinspektionen har utrymme att själv prioritera vilka områden myndigheten ska fokusera på. Skolinspektionens uppdrag inom tillsyn och granskning riktas mot alla barn, elever och vuxenstuderande.

Skolinspektionen genomför granskning i form av bland annat tematisk kvalitetsgranskning och tematisk tillsyn. Val av områden som ska granskas görs utifrån en behovsanalys som myndigheten regelbundet genomför för att identifiera problem- och riskområden för verksamheterna när det gäller att uppfylla de krav som ställs i styrdokumentet. Ett exempel på identifierat område är rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk. Senast i januari 2020 publicerade Skolinspektionen rapporten Rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i årskurserna 7–9.

3.4 Grundskola

Förslag: Möjligheterna att genom kommunöverskridande samarbete anordna modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning via fjärrundervisning undersöks av lämplig myndighet i syfte att underlätta för kommuner och andra skolhuvudmän som har brist på lärare i de nationella minoritetsspråken.

Skolinspektionen tillstyrker förslaget att utreda kommunöverskridande samarbete i anordnande av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning, men vill samtidigt peka på vissa risker med fjärrundervisning.

Fjärrundervisning kan möjliggöra för elever att ta del av undervisning i nationella minoritetsspråk i de fall det inte finns någon legitimerad, behörig eller lämplig lärare att tillgå eller när elevunderlaget är otillräckligt. Fjärrundervisning kan således

vara en möjlighet till att undervisning ges. Det är positivt. Skolinspektionen ser emellertid vissa risker i fjärrundervisning. Riskerna kan skilja beroende på elevernas ålder. Elever i de lägre årskurserna har sannolikt större behov av stöd för att kunna ta del av fjärrundervisning än äldre elever. Det är, som i all annan undervisning, viktigt att fjärrundervisning anpassas efter elevers olika åldrar och förutsättningar. Vid genomförande av fjärrundervisning ska en handledare finnas närvarande i den lokal som eleverna befinner sig i för att se till att fjärrlektionen kommer i gång, lösa tekniska problem som uppstår, ge elever stöd och upprätthålla studiero. Skolinspektionens erfarenhet är emellertid att kravet på handledare inte alltid efterlevs. Det förekommer att elever lämnas ensamma utan handledare. En annan viktig aspekt för att upprätthålla kvalitet i fjärrundervisning är att tekniken är av den standarden att elever och lärare fullt ut kan kommunicera med varandra i realtid. Även i denna del har Skolinspektionen sett brister.⁴

Förslag: I avvaktan på att nationellt minoritetsspråk får status som eget ämne, tas en lösning fram för att reglera modersmålsundervisningen i nationella minoritetsspråk, där ett lägsta antal timmar fastställs.

Skolinspektionen tillstyrker förslaget.

Europarådet har i många år anmärkt på undervisningen i de nationella minoritetsspråken i Sverige. Enligt organisationen erbjuds det inte tillräckligt med varken modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken eller tvåspråkig undervisning i den svenska skolan. Skolinspektionens erfarenhet är att undervisningstiden i nationella minoritetsspråk inom modersmålsundervisning varierar och ofta är begränsad. Enligt Skolinspektionen skulle en reglering av undervisningstiden därför kunna underlätta Skolinspektionens inspektion. Samtidigt kan Skolinspektionen konstatera att mot bakgrund av den omfattande lärarbristen kan förslaget innebära svårigheter att genomföra.

I ärendets slutliga handläggning har följande deltagit: chefsjurist Klara Cederlund, avdelningschef Anna Sellin, enhetschef Jesper Antelius och utredare Charlotte Wieslander.

Tommy Lagergren
Biträdande generaldirektör

Carin Wolf
Föredragande utredare

⁴ Skolinspektionen (2020)